

Etymologien uusi apuneuvo

Verzeichnis der etymologisch behandelten finnischen Wörter III 1950—1965. Zusammen- gestellt von ELVI ERÄMETSÄ. Suomalaisen Tiedeakatemia n toimituksia. Sarja B. Nide 186. Helsinki 1974. 190 s.

Tutkimuslaitos Suomen suvussa, Suomen fennougristiikan keskeisessä kirjastossa, amanuenssina pitkän ja arvokkaan päivätyön tehnyt maisteri Elvi Erämetsä on saanut valmiiksi etymologisesti käsiteltyjen suomen kielen sanojen luettelon 3. osan. Se ilmestyi v. 1974 Suomalaisen Tiedeakatemia n toimituksissa.

Sarjan alkaja oli Kai Donner. Hänen luettelonsa, joka ilmestyi v. 1937 — samoin Tiedeakatemia n toimituksissa —, ulottui vuoteen 1932. Jatko on maist. Erämetsän nimissä. »Verzeichnis der etymologisch behandelten finnischen

Wörter» II ilmestyi v. 1953. Se oli vuosina 1933—1950 suoritettun etymologisen työn luettelointi. Nyt ilmestynyt 3. osa käsittää vuodet 1951—1965. Maist. Erämetsä on siis kirjannut yli kolmen vuosikymmenen etymologisen tutkimuksen tulokset. Tutkimuslaitos Suomen suvun kirjastosta tekijä tavoitti keskeisen aineksen. Paljon uurastusta on kuitenkin tarvittu kaikissa muissakin tieteellisissä kirjastoissa. Teoksen lopussa oleva bibliografia käsittelee valtavan määrän kielitieteellisiä ja lähitieteiden sarjoja ja yksityisiä teoksia; se näyttää niin täydelliseltä kuin toivoa voi. Kiitettävästi on myös otettu huomioon uusimmat painokset sellaisista teoksista, joiden eri laitosten välillä on eroja. Tästä suunnattomasta materiaalista maist. Erämetsä on poiminut aineistonsa. Kun luettelossa sivua kohti on koelaskennan perusteella n. 300 nimikettä ja kun luettelo on 169 sivua, edellyttää tämä runsaan 50 000 nimikkeen kokonaisuutena materiaalia. On tarvittu myös paljon taitoa; vain slaavilaisilla kielillä julkaistujen tutkimusten käsitteilyssä on tekijällä ollut apua.

Yksityiselle etymologisen tutkimuksen harjoittajalle ei koskaan olisi mahdollista päästä niille kaikille lähteille, jotka Etymologisesti käsiteltyjen sanojen luettelo nyt antaa tutkijan käteen; se on tekevä mahdolliseksi ja varmaan myös innoittava monta uutta tutkimusta. Tällä hetkellä on tekeillä useita suomensukuisia kieliä käsitteleviä etymologisia sanakirjoja. Näiden suurtoiden tekijöille on maist. Erämetsän luettelosta verraton apu. Suomen kielen etymologinen sanakirja on lähenemässä loppuaan. Ne sen käyttäjät, jotka haluavat syvemmin perehtyä tietyn etymologian historiaan, pystyvät sen nyt Donnerin ja Erämetsän luetteloiden avulla tekemään; ne täydentävät Etymologista sanakirjaa myös siinä mielessä, että niihin sisältyy sekin sanastoaines, mitä Etymologiseen sanakirjaan ei ole otettu mukaan.

Etymologisesti käsiteltyjen sanojen luettelo ei ole pelkästään fennougriestien käsi-

kirja. Yhtä merkityksellinen se on muihin kielikuntiin kuuluvien kielten lainasana-tutkimukselle. Kun luetteloon on otettu propriitkin, se hyödyttää myös nimistön-tutkimusta.

Kielitieteellinen tutkimus ei enää niin jyrkästi kuin aiemmin keskity jo hinkin painopisteisiin, mutta vielä se fennistiikan opiskelijoiden sukupolvi, joka sai koulutuksensa Helsingissä 50-luvulla ja 60-luvun alkupuolella, tutustui kielitieteen ensisijaisesti sen etymologisesta ja merkitysoipillisesta problematiikasta käsin. Tälle opiskelijapolvelle olivat Donnerin ja Erämetsän luettelot kullannarvoisia. Ja oli meillä melkeinpä tärkeämpikin apu: Tutkimuslaitos Suomen suvun amanuenssi, jonka tarumainen muisti sisälsi saman minkä luettelot ja lisäksi luetteloiden jälkeisen uuden kirjallisuuden ja jonka avuliaisuuteen ujoinkin opiskelija turvallisesti pani toivonsa.

Rouva Erämetsän uhrautuva työ on kiitoksen ansainnut.

Raija Bartens